

Məmmədəğa Umudov:

“Həmişə ideal sandığım – bizim xalq musiqimiz olub...”

Mənəvi dəyərlərimizdən söz açanda ilk yada düşən, heç sözsüz ki, musiqimiz olur. İstər xalq musiqisi, istərsə də simfonik musiqimiz... Bəstəkarlarımız klassik Avropa musiqisini şərq musiqisi ilə məhərdlə sintez etməklə göstərdilər ki, çoxjanrlı Azərbaycan musiqisi klassik Avropa musiqisinin ən mühüm elementlərini belə özündə əks etdirməyə qadirdir.

Bu gün həmin irsin davamçılarından biri – simfonik, eləcə də kamera musiqisi sahəsində çalışan bəstəkar, Azərbaycan Milli Konservatoriyasının müəllimi, əməkdar incəsənət xadimi, professor Məmmədəğa Umudov yaqın ki, çox məsələlərdə “sarı simə” toxunasıdır.

– *Məmmədəğa müəllim, yazdığınız əsərləri dinləyib həmin musiqini birbaşa “özününkü” sayan dinləyicilər, ola bilsin, özünüzlə, sənət yolunuzla o qədər dərindən tanış deyil. Belə deyək də... “ciddi” musiqi*

ilə məşğul olan müəlliflər adətən üzdə olmağı, şəxsi həyat və düşüncələrini qabartmağı o qədər də xoşlamır. Bəlkə, biz söhbətimizi başqa yöndə quraq ki, dərgimizin oxucuları da sizi daha yaxından tanısin...

– Etirazım yoxdur. Qoy siz deyən olsun... Ondan başlayım ki, mən Bakının qədim kəndlərindən biri olan Əmircanda, yəni Xilədə dünyaya göz açmışam. Hələ kiçik yaşlarımdan atam məni kəndimizdəki mədəniyyət sarayında olan tar dərnyəinə yazdırmışdı. Yaxşı yadımdadır, nənəm bir əli ilə uzun çadrasının ətəklərini tutar, o biri əliylə də əlimdən yapışaraq məni tar dərsinə aparardı. O zaman dəbdə olan not dəftərləri də nənəmin əlində olardı. Orda ilk musiqi müəllimim Sabir Ramazanov olub. 1964-cü ildə Aşef Zeynallı adına Bakı Orta İxtisas Musiqi Məktəbinə qəbul olundum. Musiqi məktəbində ixtisas üzrə müəllimim Akif Novruzov idi, eləcə də muğamdan

Kamil Əhmədov mənə dərs deyirdi. Hər iki müəllimim tar ifaçılığı üzrə ən peşəkar müəllimlər hesab olunurdu. 1968-ci ildə musiqi texnikumunu bitirdim. Sonra Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında ifaçılıq fakültəsinin tar ixtisası üzrə təhsilimi davam etdirdim. Və beləliklə də, musiqi mənim həyatımın əsas hissəsinə çevrildi. 1973-cü ildə tar ixtisası diplomunu alıb həmin il yenə də Ü.Hacıbəyov adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının bəstəkarlıq fakültəsinin 2-ci kursuna, tanınmış bəstəkar, xalq artisti, professor Cövdət Hacıyevin sinfinə daxil oldum. Bu, artıq mənim musiqi həyatımda yeni bir mərhələnin başlanğıcıydı.

Bəstəkarlıq fakültəsi elə bir yerdir ki, tələbələr daha çox orda oxumaq istəyir. Məsələn, mən elə tələbə tanıyıram ki, Qara Qarayevdən xahiş edib ki, böyük bəstəkar onu bir il də əlavə olaraq kursda saxlasın. Yaxşı bəstəkarın sinfində təhsil almaq musiqiçinin ən böyük şansındır. Bu sahədə mən də özümü şanslı insan hesab edə bilərəm. Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin inkişafında misilsiz xidmətləri olmuş Cövdət Hacıyevi o zaman musiqilər “canlı ensiklopediya” adlandırıldı.

Nə sualın olsaydı, ondan soruşardım və Cövdət müəllimin cavabı dərhal hazır idi.

M. F. Axundovun
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

Qeyd edirəm ki, həmin illər Azərbaycan klassik musiqisinin, necə deyirlər, ən yüksək zirvələri fəth edərək geniş şöhrət qazandığı bir dövr idi.

– Məmmədəğa müəllim, siz öz yaradıcılığınızda bir qədər mürəkkəb janra üz tutdunuz, “tar ilə orkestr üçün konsert” əsərini yazdınız və çox çəkmədi ki, əgər belə demək mümkünsə, tanındınız. Ümumiyyətlə hər bir sənət adamı hardasa “mütləq ideal” sandığı ucalığa doğru irəliləyir. Sizinçün belə bir sənət zirvəsi varmı?

– Bayaq dediyim kimi, mən uşaqlığımdan xalq musiqisinə, daha dəqiq desək, tara bağlı olmuşam. Əslində, bu bağlılıq bizim qanımızda, soykökümüzdədir. Tar aləti Azərbaycan xalqının mənəvi tarixidir. Hansı musiqi janrında yazırsan yaz, yenə də öz musiqi kökünə gəlib çıxırsan. Bu hal mənə təkcə bizdə deyil, bütün xalqlarda belədir. Sadəcə bizim xalq musiqimiz, xüsusilə muğamlarımız çox gözəl və təkmildir. Muğam elə möcüzədir ki, o daim inkişaf edir, dəyişir. Nota alınmış musiqilər, illər ötsə də olduğu kimi səslənməyə məcburdur. Muğamda isə tamam başqadır. Hər gələn nəsil muğama öz yeni naxışlarını vurur.

Mən özümü xalq musiqisinin ifaçısı hesab edirəm, həmişə həsəd apardığım, ideal

sandığım yalnız Azərbaycan xalq musiqisi olub. Bunu da qeyd edirəm ki, simfonik musiqi sahəsində çalışan bəstəkarların əvvəli ya tarçalan olub, ya da xalq musiqiçilərinin ailəsindən çıxıb.

– “Tar ilə simfonik orkestr üçün konsert” sizin uğurlu əsərlərinizdən sayılır. Bu əsəri dinləyərkən tara bir daha vurulursan..

– Maraqlıdır ki, söhbətimiz hər dəfə qayıdıb “tar ilə orkestr üçün konsert”in üstünə gəlir. Bu əsəri konsertimin ilk ifaçısı, istedadlı tarzenimiz Ramiz Quliyevə həsr etmişəm. Konsertin premyerasında Ramiz Quliyev tarı mikrofonsuz çaldı. Tar – musiqi aləmində yeganə alətdir ki, mikrofonsuz

belə uğurla səslənir, daha doğrusu orkestrdə səsi aydın eşidilir. Çəkilən zəhmət, orkestrdə olan alətlərin bir-birini tək nəfəs kimi duyub hiss etməsi mənə əsərin uğuru sayılmalıdır.

– Siz, həm də, “violin və simfonik orkestr üçün konsert”in də müəllifsiniz. Qərbdədir, həmişə əcnəbi musiqini tar üçün işləyən bəstəkar necə oldu ki, birdən – birə bu qərara gəldi və alınan nəticə sizi qane etdimi?

– Doğru deyirsiniz, hələ 70-80-ci illərdə bəstəkarlarımız ən yaxşı avropa və rus musiqi nümunələrini tar üçün köçürürdülər. Çox gözəl alınır. O dövrlərdə Hacı Xanməmmədovun “tar ilə simfonik orkestr üçün konserti” yarandı və böyük şöhrət qazandı. Bütün bunlar çox qürurverici idi. Lakin həmişə üreyimdə arzulayırdım ki, əks proseslər də getsin, Qərbi Avropa və yaxud da rus musiqiçiləri də tarda ifa olunan əsərləri öz alətlərində səsləndirsinlər. Düşünürdüm ki, görəsən, nə vaxtsa skripkaçılar tarın repertuarına müraciət edəcəklərmi? Neçə il bundan öncə orkestr üçün tar konsertimin bazasında “violin üçün konsert” yazdım. Bir ay bunun

üzərində müntəzəm çalışdım. Bizim xaricdə təhsil alan bir tələbəmiz var – Cəmilə Qarayusifli. Yazdığım əsəri ona göndərdim. O, mənə bildirdi ki, musiqini konservatoriyadakı müəllimlərimə təqdim elədim, əsərin ilkin variantı çox bəyənildi. Və əsər, 2014 –cü ilin fevral ayında Bakı filarmoniyasında tanınmış dirijor, xalq artisti Rauf Abdullayevin rəhbərliyi ilə Ü.Hacıbəyov adına simfonik orkestrin ifasında səsləndi. Beləcə arzum reallaşdı. Bu həm də tarixi repertuarına olan böyük hörmətdən xəbər verir.

– Siz həm də, Milli Konservatoriyanın professorusuz. Bir neçə dərs vəsaitinin, fənn proqramlarının müəllifisiniz. Müəllimlik və bəstəkarlıq. Hər ikisi həyatınıza necə sığışır?

– Müəllimlik də bəstəkarlıq kimi həyatımın bir parçasıdır. Tədris etdiyim fənn – bəstəkarlığımın tərkib hissəsinə təşkil edir. Odur ki, özümü tamamilə uyğun olduğum sahədə rahat sayıram.

Milli konservatoriyada “Alətşünaslıq” fənnindən dərs deyirəm. Eyni adlı dərslərin də müəllifiyəm. Bu dərslərlik bir çox musiqi təmaüllü ali və orta ixtisaslı təhsil müəssisələrində keçilir. Dərslərlik həm də tam kursu – Azərbaycan xalq çalğı və simfonik orkestrin alətlərini əhatə edir. Tələbələr arasında istedadlı gənclər az deyil. Təbii ki, bütün tələbələr sonda seçilib-sayılan bəstəkarlara çevrilə bilməz. Ancaq ümid

bəslədiyim tələbələr var. Həm Musiqi Akademiyasında, həm də Milli Konservatoriyada bəstəkarlıq ixtisası üzrə qəbul imtahanlarında iştirak edərim.

– Konservatoriyaya əvvəlki illərdə olduğu kimi yenə axın varmı?

– Çox təəsüf... Məni narahat edən məsələ konservatoriyaya sənəd təqdim edən tələbələrin sayının get-gedə azalmasıdır. Bu, bizi çətin seçim qarşısında qoyur. Bəzən tələbə seçimində güzəştə getməyə məcbur oluruq.

– Məmmədəğa müəllim, siz bir sıra dünya şöhrətli bəstəkar və musiqiçilərlə ünsiyyətdə olmusunuz, bəziləri ilə konsertlərdə, səfərlərdə iştirak etmişiniz. Yəqin ki, yadda qalan xatirələriniz olmamış deyil...

– Doğrudur. İş elə gətirib ki, məşhur bəstəkarların bir çoxu ilə mənim ünsiyyətim olub. Elə Q.Qarayev, F.Əmirov, Niyazi kimi məşhur bəstəkarlarla tanışlıq da bizim payımıza düşüb. Hələ Sovetlər dövründə qonşu xalqlar arasında ən çox və ən yüksək mükafatları alan kəslər də bizim bəstəkarlar olub. Təkcə mayestro Niyazidən söz açmaqla çox mətləblərdən xəbər vermək olar. Azərbaycan bəstəkarlarının dünya səhnəsinə uğurla çıxması mayestro Niyazinin adıyla bağlıdır.

Dünya şöhrətli dirijorla yaxın olmaq, onunla ünsiyyət qurmaq təbii ki, mənim də arzumdur. Niyazi böyük şəxsiyyət, həm də ilk baxışdan zəhmli görünən bir insan idi.

Mən əvvəllər utanırdım ona yaxınlaşmağa. Yaxınlaşdıqdan sonra məlum oldu ki, bu dahi musiqiçi sadə və istiqanlı bir adam imiş. Qeyd edim ki, o, istedadlı musiqiçi olmaqla yanaşı, həm də xeyirxah bir insan olub. İş elə gətirdi ki, mən Niyaziylə yol yoldaşı oldum. 1983-cü ilin yanvar ayında Özbəkistanın Daşkənd şəhərində Arif Məlikovun “İki qəlbin dastanı” baletinin premyerasında iştirak edirdik. Mən burada Niyaziyə olan böyük hörmətin şahidi oldum. O vaxtlar Özbəkistan dövlətinə rəhbərlik edən Şərəf Rəşidov (əsərin librettosu Ş. Rəşidova məxsus idi) Niyazi ilə görüşərkən qeyd etdi ki, bir az bundan əvvəl, Moskvada Heydər Əliyevlə görüşmüşəm. Sizin haqqınızda çox xoş sözlər söylədi və mən hörmətli Heydər Əliyevə bildirdim ki, Niyazi həm də bizim vətəndaşımızdır. Bu, həm dahi şəxsiyyət Heydər Əliyevin musiqiyə, sənətçiyə olan diqqətindən, həm də böyük Niyazinin qazandığı hörmət-izzətdən xəbər verir.

– Sizcə, nəyə görə son vaxtlar simfonik musiqiyə müəyyən təbəqə maraq göstərir, kütləvi şəkildə isə bu maraq hiss olunmur?

– Çünki simfonik musiqini dinləmək üçün hazırlıq lazımdır. Əgər simfonik musiqini 10 il bundan sonra başa düşüb zövq almaq istəyirsinizsə və yaxud arzu edirsinizsə ki, cəmiyyət onu qəbul eləsin, indidən başlamalısınız. Yoxsa sonradan gedib, Baxa, Bethovenə, Çaykovskiye qulaq

asmaqla musiqi zövqünü formalaşdırmaq çətin məsələdir. O vaxtlar, yəni 1970-ci illərdə Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə mayestro Niyazi hər ayın cümə günləri Dövlət Filarmoniyasında simfonik musiqi axşamları təşkil edirdi. Xalqın klassik musiqi ilə maariflənməsində bu konsertlərin böyük rolu oldu. Yeni simfonik musiqi nəsilənə-nəsilə ötürülməlidir. Bir zamanlar Bakı kəndlərində muğama xüsusi maraq vardı. Bütün toylarda muğamın ifası ənənə şəklini almışdı. Zaman keçdikcə, bu ənənə az qala deqradasiyaya uğramağa başladı. Ancaq Heydər Əliyev Fondunun prezidenti hörmətli Mehriban xanım Əliyevanın qayğısından sonra yenidən muğam öz inkişaf yoluna qayıtdı. Hazırda muğamımız dünya musiqisində öz layiqli yerini tutub.

– Bəs simfonik musiqi sahəsində vəziyyət necədir?

– Azərbaycan simfonik musiqisinə xaricdə həmişə böyük maraq göstərilir. Avropanın bir çox ölkələrində Azərbaycan musiqisindən ibarət konsertlər təşkil olunur. Repertuara daha çox klassik bəstəkarlarımızın əsərləri daxil edilir. Buna misal olaraq... bu yaxınlarda Q. Qarayevin "Yeddi gözəl" baleti Amerika səhnəsində uğurla nümayiş etdirildi. A. Məlikovun "Məhəbbət əfsanəsi" baleti Moskvanın Böyük teatrında, yenidən bərpa ediləcək tamaşaçıların ixtiyarına verildi. F. Əmirovun "Min bir gecə" baleti Minskdə səhnəyə

çıxarıldı. Bu bütün musiqişevərlər üçün gözəl töhfədir. Eləcə də Vətənimizdə tez-tez xarici ölkə bəstəkarlarının əsərlərindən ibarət konsertlər təşkil olunur, musiqi festivalları keçirilir. Ancaq bu məqamda bir gileyim də var. Bu festivallar keçirilən zaman bizim nəşildən olan bəstəkarlardan soruşurlar ki, bəlkə sizin də ifa olunması əsəriniz var? İstərdim ki, simfonik əsərlərdən ibarət musiqi festivalları təşkil olunduqda müasir bəstəkarların yaradıcılığı ilə də maraqlansınlar. Və yaxud ayrıca əsərlər sifariş edilsin. Bütün bunlar bizim yaradıcılığımıza dəstək verərdi. Ancaq sözsüz ki, əsas olan – istedad və zəhmətdir. Mən musiqimizin gələcəkdə də ən yüksək zirvələrdə olacağına inanıram.

– Son vaxtlar daha çox yayılmış olan mahnı janrına müraciət etmək fikriniz varmı?

– Açıqı bu barədə düşünürəm. Buna məqam lazımdır. İnsan beyni kompüter kimidir, eyni məqamda bir neçə işi aparıb, həddən artıq yüklənə bilməz. Eyni zamanda vaxt baxımından, bu işi bir qədər ləngidirəm. Çünki musiqiylə bərabər, həm də bir valideyn olaraq uşaqlarımın məşğuliyəti, qazandıqları uğurlarla da maraqlanıram.

– Övladların uğuru dediniz, bəlkə bu uğurlardan bir qədər ətraflı danışasız...

– Qızlarım musiqi ilə yox, şahmatla məşğul olurlar və Azərbaycanı dünya ölkələrində uğurla təmsil edirlər. Böyük

qızım Ülkər Umudova şahmat üzrə FİDE tərəfindən beynəlxalq dərəcəli hakim dərəcəsinə layiq görülən ilk azərbaycanlı qadındır. Dünya, Avropa çempionatlarında və şahmat olimpiadalarında Azərbaycanı uğurla təmsil edir. O biri qızım Nərgiz isə 2006-cı ildən Azərbaycanın qadınlardan ibarət milli şahmat yığmasının üzvüdür. 2005-ci ildə gənclər arasında keçirilən dünya çempionatının gümüş medalçısıdır. Avropa, Asiya, Afrika, Amerika qitəsinin bir çox ölkələrində Vətənimizi layiqincə təmsil edib. Ötən ilin mart ayında Avstriyanın Vyana şəhərində keçirilən beynəlxalq turnirdə qalib çıxıb. Qızlarımın uğuru bir ata kimi, eyni zamanda bir azərbaycanlı kimi məni çox fərəhləndirir.

– Yəqin ki, gələcək yaradıcılığınıza təzə nəfəs gətirəcək planlarınız da yox deyil...

– Əlbəttə. Onu deyim ki, gələcəkdə görüləsi işlərim çoxdur. Bu günlərdə "Cahargah" simfonik muğamımı bitirmişəm. Bu il mart ayında keçiriləcək 4-cü beynəlxalq muğam festivalında bu əsərimin ifası nəzərdə tutulub. Daha sonra isə bir musiqili səhnə əsəri üzərində çalışmaq planım da var.

– Çox sağ olun. "Qobustan"ın adından sizə uğurlar... "Cahargah" simfonik muğamınızın ilk ifasında görüşənədəklə O ifanı hamımız, o cümlədən mən NARINGÜL də eşitmək istərdim.